

Живко Максим, Гонак Ігор, Демчан Ростислав. Вплив глобальних економічних та військово-політичних криз на ринок криптовалют. *Економічний дискурс*. 2023. Випуск 3-4. С. 34-45.

DOI: <https://doi.org/10.36742/2410-0919-2023-2-3>

УДК 327:339.72:336.7

JEL Classification E44, F01, F02, F30, F42, F50, H56, G15

Живко Максим

к.е.н., доцент кафедри міжнародних економічних відносин, в.о. директора Навчально-науковий інститут міжнародних відносин ім. Б. Д. Гаврилишина
Західноукраїнського національного університету
м. Тернопіль, Україна

E-mail: m.zhyvko@gmail.com

ORCID: 0000-0002-7663-5737

Гонак Ігор

к.е.н.

Західноукраїнський національний університет
м. Тернопіль, Україна

E-mail: gogrya@gmail.com

ORCID: 0000-0002-7427-1415

Демчан Ростислав

здобувач вищої освіти ступеня доктора філософії
Західноукраїнський національний університет
м. Тернопіль, Україна

E-mail: rostikdemchan@gmail.com

ORCID: 0009-0000-4567-4621

ВПЛИВ ГЛОБАЛЬНИХ ЕКОНОМІЧНИХ ТА ВІЙСЬКОВО-ПОЛІТИЧНИХ КРИЗ НА РИНОК КРИПТОВАЛЮТ

Анотація

Вступ. Розширення меж функціонування криптовалют у умовах економічної невизначеності, яка виникає через вплив конвенційних військово-політичних конфліктів, та значна заміна фіатних валют і монетарних грошей на криптовалютні монети в умовах нестабільності, викликані війною та санкційними обмеженнями, у багатьох країнах та галузях економіки через незначний історичний проміжок, функціонування криптовалютних монет, як нового виду електронних грошей, вивчено недостатньо.

Методи. Методичну базу наукового пошуку склали загальні та спеціальні методи дослідження. Під час написання статті використані наступні методи дослідження: здійснено безпосереднє спостереження – збір інформації про загальну ринкову капіталізацію криптовалют та обсяг валового ВВП Китайської Народної Республіки і Сполучених Штатів Америки протягом 2013-2022 рр., кількість власників криптовалют у деяких країнах та їх місце у Глобальному індексі прийняття криптовалют у 2022 р.; застосовано методи обробки інформації для підтвердження гіпотез; методи аналізу та синтезу; групування та порівняння; метод візуалізації даних.

Результати. Розглянуто глобальні економічні та військово-політичні кризи, які часто спричиняють зростання інтересу до криптовалют як до «безпечного притулку» для капіталу в умовах нестабільності національних валют та фінансових систем. Встановлено привабливість криптовалют як альтернативного інвестиційного інструменту. Визначено значні коливання цін на криптовалюти під час економічних криз, що

підкреслює ризики їхнього використання як засобу збереження капіталу.

Проаналізовано взаємозв'язок між глобальними економічними та військово-політичними кризами та динамікою ринку криптовалют, з акцентом на новітні тенденції. Досліджено, як зміна регуляторної політики у відповідь на військово-політичні кризи впливає на криптовалютні ринки, що пропонує новий погляд на взаємодію між державним регулюванням та децентралізованими фінансовими системами.

Перспективи. Результати дослідження допомагають інвесторам та трейдерам краще розуміти ризики та можливості, пов'язані з інвестуванням у криптовалюту в умовах глобальних економічних та військово-політичних криз. Використання розробленої методології прогнозування може сприяти ефективнішому управлінню портфелем, дозволяючи мінімізувати ризики та оптимізувати потенціал доходності. Аналіз взаємодії між ринком криптовалют і глобальними кризами може бути корисним для регуляторних органів, що прагнуть зрозуміти потенційні ризики для фінансової стабільності та розробити відповідні нормативні та політичні рішення для керування цими ризиками.

Виявлення специфічних шаблонів поведінки ринку та інвесторів під час криз надає цінну інформацію для розробки нових продуктів або вдосконалення існуючих, з метою підвищення їх привабливості та безпеки для користувачів. Дослідження пропонує нові інсайти щодо впливу макроекономічних і геополітичних факторів на новітні фінансові активи, збагачуючи теоретичну базу в галузі економіки криз та цифрових фінансів.

Ключові слова: криптовалюти, глобальні кризи, економічна нестабільність, військово-політичні конфлікти, ринкова волатильність, поведінка інвесторів, геополітичний вплив, регуляторна політика, управління ризиками.

Вступ.

Розширення меж функціонування криптовалют у умовах економічної невизначеності, яка виникає через вплив конвенційних військово-політичних конфліктів, та значна заміна фіатних валют і монетарних грошей на криптовалютні монети в умовах нестабільності, викликані війною та санкційними обмеженнями, у багатьох країнах та галузях економіки через незначний історичний проміжок функціонування криптовалютних монет, як нового виду електронних грошей, вивчено недостатньо.

Нерозуміння логіки поведінки криптовалют в умовах військово-політичних конфліктів глобального та регіонального значення може призвести до помилок у забезпеченні ефективності економічного суперництва між країнами-суперниками, зокрема, при використанні санкційної політики.

Аналіз останніх досліджень та публікацій.

Питання криптовалют сьогодні є одним із предметів широкого обговорення в наукових колах. З позицій сутнісних характеристик криптовалют, структури та кон'юнктури ринку криптовалют, взаємовпливу соціально-економічних процесів та глобальної нестабільності цим питанням присвятили наукові публікації низка вітчизняних вчених, зокрема: О. Антонюк, Л. Ковальчук, В. Логойда, С. Опінок, В. Сословський, С. Ткаленко, С. Фролов та інші. Разом з тим, глобальні трансформації та зміни у відносинах між країнами вносять свої корективи у функціонування ринку криптовалют.

Тому, аналізуючи наукові праці вчених про криптовалюту та криптоекономіку, необхідно зазначити, що наукові дослідження особливостей цінової поведінки криптовалют не можна визнати вичерпними і об'єкт наукового економічного дослідження потребує подальшого теоретичного та емпіричного наукового аналізу.

Мета.

Метою статті є аналіз цінової поведінки криптовалют в умовах глобальних економічних та військово-політичних криз (зокрема, потенційного військово-політичного конфлікту навколо Китайської Республіки (Тайваню).

Методологія дослідження.

Методичну базу наукового пошуку склали загальні та спеціальні методи дослідження. Під час написання статті використані наступні методи дослідження: здійснено безпосереднє

спостереження – збір інформації про загальну ринкову капіталізацію криптовалют та обсяг валового ВВП Китайської Народної Республіки і Сполучених Штатів Америки протягом 2013-2022 рр., кількість власників криптовалют у деяких країнах та їх місце у Глобальному індексі прийняття криптовалют у 2022 р.; застосовано методи обробки інформації для підтвердження гіпотез; методи аналізу та синтезу; групування та порівняння; метод візуалізації даних.

Результати.

За даними Міжнародного валютного фонду, станом на 2022 р. основна частка світового валового внутрішнього продукту припадає на країни Північної Америки та Євразії та становить 101,56 трлн. дол. У 2022 р. у список 10 країн світу за найбільшим обсягом ВВП увійшли: США (25 трлн. дол.), Китай (17,95 трлн. дол.), Японія (4,3 трлн. дол.), Німеччина (4 трлн. дол.), Індія (3,5 трлн. дол.), Великобританія (3,2 трлн. дол.), Франція (2,8 трлн. дол.), Канада (2,2 трлн. дол.), Росія (2,1 трлн. дол.) та Італія (2 трлн. дол.) [1], тобто вищезазначені країни забезпечують виробництво двох третин світового ВВП.

Зважаючи на розміри економік Китаю і США, ВВП яких разом складає понад 40% світового, глобальна стабільність залежатиме від цих країн, тим більше, що крім економічної сили, кожна з них має вплив на геополітичні процеси. Обидві ці країни залучаються як зовнішні актори при виникненні військово-політичних криз та конфліктів у різних країнах, в тому числі й у війні в Україні, бо інтерес цих країн щодо геополітичної стабільності є очевидним, проте методи – різні.

Так, США максимально зацікавлені у підтримці міжнародного порядку та суверенітету країн, стримуванні негативного впливу Росії на глобальні процеси, посиленні військової та безпекової співпраці. КНР, в свою чергу, займає певну нейтральну позицію, уникаючи прямої конфронтації з країнами Європи та США. Разом з тим, Китай через свої геополітичні інтереси не бажає військового програву Росії, але ослаблення позицій останньої може бути корисним КНР [2]. В умовах санкційних обмежень, накладених країнами Європи, Північної Америки та деякими іншими країнами на Росію, вона все більше впадає у політичну та економічну залежність від КНР, стаючи для неї сировинним додатком із дешевою сировиною.

На фоні російсько-української війни малопомітним залишається те, що постійно зростає напруга між Китайською Народною Республікою (територія континентального Китаю) та Китайською Республікою (острів Тайвань) і, у разі спроби КНР анексувати Тайвань [3], може виникнути прямий конвенційний військовий конфлікт між КНР та США. Це пов'язано з наступними чинниками:

- Китайська Народна Республіка висловлює амбіції щодо зайняття місця протипаги Сполученим Штатам Америки у «біполярному світі». Проте, якщо розглядати країни виходячи з позицій у Світовому океані, де домінують США, то Тайвань відіграє роль «пробки», яка «закриває» військово-морський флот Китайської Народної Республіки біля берегів континентального Китаю. Отже, для «безперешкодного виходу» у Світовий океан для КНР є критично важливим контроль над островом Тайвань;

- У 2021 р. Китайська Народна Республіка займала 5% глобальної частки ринку напівпровідників і ця частка зменшується – у 2020 р. вона складала 6%, а частка його найбільшої компанії SMIC складала 5%. Зворотна тенденція спостерігається у Китайській Республіці – частка Тайваню на глобальному ринку напівпровідників у 2021 р. склала 65%, що більше на 1%, у порівнянні із 2020 р., а глобальна частка його найбільшої компанії TSMC склала 55%, яка також виросла за рік на 1% [4] (тобто одна компанія із Китайської Республіки контролює більше половини світового виробництва напівпровідників). Якщо континентальний Китай встановить контроль над островом Тайвань, то Китайська Народна Республіка контролюватиме понад дві третини глобального ринку напівпровідників. Відповідно КНР зможе монополювати виробництво комп'ютерних мікросхем і, можливо, забезпечити розвиток глобальної шпигунської мережі через мікросхеми (наприклад, у звіті Національного кіберцентру Литви наголошувалось, що смартфон Xiaomi надсилає зашифровані дані про використання телефону на сервер у Сінгапурі [5]), а подібна

ситуація для інших країн є неприйнятною;

- експерти зазначають, що передаючи зброю Україні, Сполучені Штати Америки виснажили власні запаси озброєння і військової техніки [6], через що США не достатньо забезпечують власні потреби та не встигають поставляти достатню кількість зброї Китайській Республіці, а заборгованість США з постачання зброї Тайваню сягає вже кількох десятків мільярдів доларів [7];

- у континентальному Китаї існує висока ймовірність виникнення економічної кризи через значну заборгованість – борг КНР сягає 40 трлн дол. (265% від ВВП) [8], дві третини з яких – корпоративний борг із розміром 159% від ВВП (близько 27 трлн дол. [9]), що майже на 60% [8] вище, ніж середньосвітовий показник, і приблизно у два рази більше, ніж у США). І, при цьому, швидкість економічного зростання у Китайській Народній Республіці сповільнюється. Економічна криза може підсилитись санкціями, введеними Європейським Союзом [10], США [7] та іншими країнами проти КНР через те, що континентальний Китай планує постачати зброю у Росію [11]. У цих складних соціально-економічних умовах уряд КНР може зважитись на «маленьку переможну війну» з метою анексувати Тайвань, щоб відволікти власних громадян від економічних негараздів і не втратити владу.

Зважаючи на висловлені міркування, конвенційне військово-політичне та економічне суперництво між Китаєм і США має вплив як на економіки цих країн, так і на глобальну економіку, і, загалом, на міжнародний фінансовий ринок (в тому числі на його невід'ємну складову – ринок криптовалют), відповідно, на загальну ринкову капіталізацію криптовалют. За результатами розрахунків, знайдемо параметри залежності економетричної моделі, яка описуватиме залежність загальної ринкової капіталізації криптовалют (y , у трлн. дол.) [12] від ВВП Сполучених Штатів Америки (x_1 , у трлн. дол.) [13] та ВВП Китайської Народної Республіки (x_2 , у трлн. дол.) [14]. Проведемо обчислення параметрів лінійної залежності у від x_1 та x_2 за період протягом 2013–2022 рр. В результаті розрахунків, отримано коефіцієнт множинної кореляції:

$$R = \sqrt{R^2} = \sqrt{0.815} = 0.903 \quad (1)$$

а це підтверджує, що залежність між загальною ринковою капіталізацією криптовалют (y) від розміру ВВП США (x_1) та розміром ВВП КНР (x_2) – у період із 2013 р. по 2022 р. характеризується суттєвим лінійним зв'язком, описаним формулою:

$$y = 4,7038 - 0,777 x_1 + 0,8607 x_2$$

Тому, ми можемо зробити висновок, що між загальною ринковою капіталізацією криптовалют та ВВП КНР і США спостерігається значний прямий лінійний кореляційний та детермінаційний зв'язок. Це означає, що події у цих країнах, впливаючи на їх економіку, також впливають на динаміку ринку криптовалют.

Наступним етапом дослідження є визначення поведінки криптовалют в умовах військово-політичних та соціально-економічних криз. Для аналізу оберемо показники зміни загальної ринкової капіталізації криптовалют (млрд. дол.), вартості криптовалюти Ether, яка, станом на 10 березня 2023 р., склала 17,58% загальної ринкової капіталізації криптовалют із капіталізацією 169,77 млрд. дол., та Bitcoin, яка склала 39,95% загальної ринкової капіталізації криптовалют із капіталізацією 386,7 млрд. дол. у період із 25.06.2019 р. по 10.03.2023 р. (табл. 1).

За результатами наведених даних, можемо зробити наступні висновки:

I етап. Із 25 червня 2019 р. по 11 березня 2020 р. на ринку криптовалют, в основному, спостерігався «медвежий» тренд. Загальна ринкова капіталізація криптовалют за цей період знизилась майже на третину, вартість криптовалюти Ether знизилась на 40,71%, а ціна Bitcoin знизилась на 30,45%.

II етап. Із 11 березня 2020 р. по 10 листопада 2021 р. на ринку криптовалют спостерігався «бичачий» тренд. «Бичачий» тренд на ринку криптовалют проявився одразу після оголошення Всесвітньою організацією охорони здоров'я 11 березня 2020 р. про початок пандемії COVID-19, хоча через один торговий день після оголошення відбулося падіння індексу S&P500 – на 9,51%, падіння індексу FTSE-100 – на 10,87%, а падіння індексу Nikkei-225 склало 4,41% [17]. Загальна

ринкова капіталізація криптовалют протягом цього періоду становила 1279,3%, вартість криптомонети Ether зросла на 2462,36%, а ціна Bitcoin збільшилась на 793,52%. Пікові значення даних показників досягнули найбільших значень у період максимального загострення пандемії COVID-19 у січні-травні 2021 р. та у вересні-грудні 2021 р.

Таблиця 1. Зміна загальної ринкової капіталізації криптовалют (млрд. дол.), вартості криптомонети Ether та Bitcoin (доларів) у період з 25.06.2019 р. по 10.03.2023 р.*

Назва показника	25.06.2019	11.03.2020	10.11.2021	24.02.2022	02.04.2022	10.03.2023	Зміна протягом зазначеного періоду, %				
							25.06.2019-11.03.2020	11.03.2020-10.11.2021	10.11.2021-24.02.2022	24.02.2022-02.04.2022	02.04.2022-10.03.2023
Загальна ринкова капіталізація криптовалют, млрд. дол. США	330,58	215,56	2973,2	1561,9	2174,4	922,3	-34,793	1279,3	-47,466	39,209	-57,583
Ether, дол. США	311	184,4	4725	2336	3514	1386	-40,707	2462,364	-50,561	50,428	-60,558
Bitcoin, дол. США	11046	7682	68640	35167	46726	19777	-30,454	793,517	-48,766	32,869	-57,675

*Джерело: побудовано автором на основі [12; 15; 16].

III етап. Із 10 листопада 2021 р. до початку російсько-української війни 24 лютого 2022 р. на ринку криптовалют знову спостерігався «медвежий» тренд. У цей період пандемія практично закінчилась, економічне зростання у світі відновилось, вільні фінансові ресурси «перетекли» на фондовий ринок. Загальна ринкова капіталізація криптовалют після пікових значень пандемії знизилась на 47,47%, вартість криптомонети Ether знизилась на 50,56%, а ціна Bitcoin знизилась на 48,77%.

IV етап. 24 лютого 2022 р. в Україні. Це спровокувало різкий «бичачий» криптовалютний ринок – до 2 квітня 2022 р. загальна ринкова капіталізація криптовалют збільшилась майже на сорок процентів, вартість криптомонети Ether зросла більш як на 50%, а ціна Bitcoin збільшилась на 32,87%.

V етап. Адаптація до війни та поступове (починаючи із 16 березня 2022 р.) підняття облікової ставки Федеральною резервною системою США із 0,25% (станом на 26 лютого 2022 р.) до 4,75% (станом на 10 березня 2023 р.) [18] зумовила настання після 2 квітня 2022 р. «медвежого» криптовалютного ринку. Із 2 квітня 2022 р. по 10 березня 2023 р. загальна ринкова капіталізація криптовалют знизилась майже на 57,58%, вартість криптомонети Ether знизилась на 60,56%, а ціна Bitcoin знизилась на 57,68%.

Незважаючи на продовження конвенційної російсько-української війни, високу облікову ставку ФРС та можливе продовження падіння вартості основних криптовалют і зниження загальної ринкової капіталізації криптовалют, у недалекому майбутньому після закінчення російсько-української війни або з початком конвенційного військово-політичного протистояння навколо Китайської Республіки (Тайваню) і загальна ринкова капіталізація криптовалют, і вартість основних криптовалют почне зростати, на що вказує багато соціально-економічних та військово-політичних

факторів.

Зростання цін на криптовалюту та загальної ринкової капіталізації криптовалют у випадку прямого чи опосередкованого «втручання» КНР у конвенційну російсько-українську війну чи початку конвенційного конфлікту навколо Китайської Республіки (острову Тайвань) стимулюватимуть наступні фактори:

I) у разі початку конвенційного конфлікту навколо острова Тайвань, у пряме військово-політичне протистояння проти Китайської Народної Республіки на боці Китайської Республіки (Тайваню) вступають Сполучені Штати Америки, а одним із наслідків цього стане глобальна інфляція (наприклад, однією із причин найбільшої за останні чотири десятиліття інфляції у США у розмірі 6,4% [19] за 2022 р. стала конвенційна російсько-українська війна). Багато країн мають у своїх резервах окрім доларів, інші валюти, зокрема євро, єни, юані, швейцарські франки та інші фіатні грошові одиниці і ці резерви знецінюватимуться. Військово-політична та соціально-економічна нестабільність зумовить розрив економічних зв'язків, зменшення обсягів міжнародної торгівлі (Південно-Китайське море має значний транзитний потенціал, адже є другим, за завантаженистю, морським шляхом у світі [20]).

На противагу фіатним валютам, загальна емісія криптовалюти Bitcoin складе всього 21 мільйон одиниць [21], а емісія криптовалюти Ethereum складає приблизно 1,5% від його загальної маси (в обігу знаходиться 122,37 млн. криптовалют Ethereum [22] і при річній емісії у приблизно 2 млн. криптовалют Ethereum його кількість зростатиме на 1,63% щороку). Отже, криптовалюти несуть у собі значний ревальваційний потенціал і, практично, не піддаються інфляції. Отже, з метою зменшення впливу на фінанси частина країн може використовувати криптовалюти для міжнародних розрахунків;

II) у випадку прямої чи опосередкованої участі Китайської Народної Республіки у російсько-українській війні, на КНР будуть накладені обмеження щодо використання долара, євро та інших вільноконвертованих валют у міжнародних розрахунках (у тому числі, і у розрахунках між Китаєм і Росією), тому Китай та Росія збільшать використання криптовалютних монет у розрахунках із третіми країнами. Використання рубля і юаня буде обмежене у двосторонніх розрахунках між КНР та Росією і у розрахунках цих країн із третіми країнами через значні девальваційні ризики. Через санкції проти Росії і Китаю, можливе блокування рахунків у рублях та юанях у третіх країнах та страх контрагентів у третіх країнах отримати вторинні санкції через економічне співробітництво із Китаєм і Росією чи за використання їх валют;

III) у 2022 р. російсько-українська війна спровокувала різке зростання глобальної кількості власників криптовалюти – вона зросла з 306 млн. у січні до 425 млн. у грудні – на 119 млн. осіб або на 39% і це при тому, що в Україні, Росії та Білорусі проживає менше двохсот мільйонів осіб, а тільки в одному континентальному Китаї проживає 1,43 млрд. осіб, у США проживає 338 млн. осіб, а у Китайській Республіці проживає близько 24 млн. осіб, тобто, майже 1,8 мільярда осіб.

Також слід звернути увагу на те, що конвенційний військовий конфлікт навколо Тайваню значно впливатиме на країни у Індо-Тихоокеанському регіоні із населенням у 2,7 млрд. осіб (у безпосередній близькості до зони конфлікту розташовані Японія – 124 млн. осіб, В'єтнам – 98 млн. осіб, Південна Корея – 52 млн. осіб, Росія – 145 млн. осіб, а більш віддалено розташовані Індія – 1,42 млрд. осіб, Пакистан – 236 млн. осіб, Мексика – 128 млн. осіб, Малайзія – 34 млн. осіб, Канада – 38, Бангладеш – 171 млн. осіб, Філіппіни – 161 млн. осіб, Непал – 31 млн. осіб, Таїланд – 72 млн. осіб) і значна кількість із цих країн має велику кількість власників криптовалют та високе місце у Глобальному індексі прийняття криптовалют. Через зростання потреби у швидких безпечних розрахунках без посередництва фіатних грошей, які контролюються центральними банками та в умовах конвенційного військово-політичного конфлікту мають значний інфляційний і девальваційний потенціал, кількість користувачів криптовалютами може зрости на сотні процентів;

IV) торгівля між КНР та США складала понад пів трильйона доларів. У структурі торгівлі є елементи, які не виробляє одна сторона, проте, виробляє інша. Часто країнам, через санкційні

обмеження, здійснювати безготівкові розрахунки за подібні товари доларами, євро чи іншими фіатними валютами буде складно або не можливо через контроль центральних банків та міжнародних організацій, розрахуватись золотом, готівковою фіатною валютою чи необробленими діамантами буде ризиковано через необхідність їх фізичного транспортування. Тому країни-суперники використовуватимуть для операцій купівлі-продажу критично-необхідних товарів криптовалютні монети;

V) початок конвенційної російсько-української війни привів до різкого зростання вартості криптовалют із 24 лютого до початку квітня 2022 р., тобто, зростання цін на криптовалюти продовжувалось приблизно сорок днів і склало приблизно 50%. Слід звернути увагу на те, що в Україні та Росії загальна кількість користувачів криптовалют складає всього 23,6 млн. осіб або 5,56% від загальносвітового показника (табл. 2).

Таблиця 2. Країни з найбільшою кількістю власників криптовалют та їх місце у Глобальному індексі прийняття криптовалют*

Країна	Кількість власників криптовалют, млн. осіб	Частка країн щодо власників криптовалют, у % від загальної кількості	Місце країни у Глобальному індексі прийняття криптовалют	Оцінка Глобального індексу прийняття криптовалют
Республіка Індія	100	23,53	4	0,663
Сполучені Штати Америки	28	6,59	5	0,653
Російська Федерація	18	4,24	9	0,541
Республіка Нігерія	13	3,06	11	0,521
Федеративна Республіка Бразилія	10	2,35	7	0,562
Ісламська Республіка Пакистан	9	2,12	6	0,609
Республіка Індонезія	7	1,65	20	0,396
Соціалістична Республіка В'єтнам	6	1,41	1	1
Україна	5,6	1,32	3	0,694
Республіка Кенія	4,6	1,08	19	0,397
Республіка Філіппіни	4,4	1,04	2	0,753
Китайська Народна Республіка**			10	0,535
Загальна кількість власників криптовалют у світі	425			

*Джерело: побудовано авторами на основі [23].

**Відсутні достовірні дані по кількості власників криптовалют у Континентальному Китаї через жорстку заборону майнінгу і функціонування криптовалют у країні.

Проте, після адаптації глобальної економіки і міжнародних розрахунків до конвенційної російсько-української війни, збільшилась кількість розрахунків у фіатних валютах і, відповідно, зменшилась кількість транзакцій, номінованих у криптовалютних монетах, та стабілізувалась ситуація на фондових ринках і частина інвестиційних ресурсів із ринку криптовалют «перетекла» на ринок цінних паперів, що, у свою чергу, зменшило потребу для економічних суб'єктів у криптовалютах та привело до зниження вартості криптовалют і зниження загальної ринкової капіталізації криптовалют. Проаналізувавши кількість власників криптовалют у країнах, що знаходяться на незначній відстані від потенційного конфлікту навколо Китайської Республіки (Тайваню), ми можемо спрогнозувати можливу поведінку цінової динаміки криптовалют.

Потенційно у військовому конвенційному конфлікті між Китайською Народною Республікою

та Китайською Республікою (Тайванем) пряму участь прийматимуть, скоріш за все, Сполучені Штати Америки. Проте, слід зазначити, що значний прямиий та опосередкований вплив цього конфлікту буде поширюватися на всі країни північної та центральної частини Тихоокеанського регіону, загалом, і на Росію, Індонезію, В'єтнам та Філіппіни, зокрема. Загальна кількість власників криптовалют цих країн складе 63,4 млн. осіб або 14,9% від загальносвітової кількості (не врахована частка Китаю).

При розтягненні цього конфлікту у часі КНР може заручитись підтримкою Пакистану, а США, у такому разі, може розраховувати на підтримку Індії. У цьому випадку кількість власників криптовалют, на яких вплине військовий конвенційний конфлікт навколо острова Тайвань, зросте до 172,4 млн. осіб або на 40,6% від загальносвітової їх кількості (рис. 1). Це може призвести до багаторазового збільшення кількості криптовалютних транзакцій у Індо-Тихоокеанському регіоні та, як наслідок, до значного зростання вартості криптовалютних монет та загальної ринкової капіталізації крипто валют.

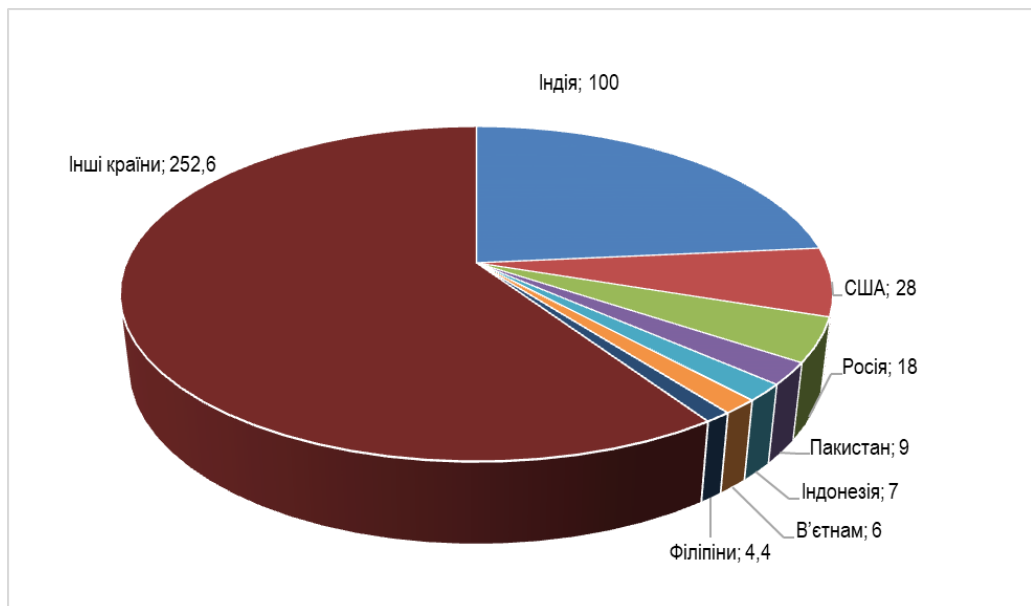

Рис. 1. Кількість власників криптовалют у 2022 році у країнах, на які прямо або опосередковано вплине конвенційний військовий конфлікт навколо Китайської Республіки (острову Тайвань), млн. осіб.

**Джерело: побудовано авторами на основі [23].*

Після початку конвенційного конфлікту навколо Китайської Республіки у світі почнеться бум на ринку енергозберігаючих технологій через бажання багатьох країн та окремих громадян забезпечити свою енергонезалежність. Подібна ситуація спостерігалась в Україні через знищення значної частини енергетичної інфраструктури російськими ракетами та й, фактично, у всій Європі через побоювання європейських урядів і громадян, що не вистачить газу та електроенергії для уникнення дефіциту в енергетичному балансі.

У разі конвенційного військового конфлікту навколо Китайської Республіки (Тайваню) різко зросте попит на зарядні станції, генератори, акумулятори, інвертори, сонячні та вітроелектростанції. Слід зазначити, що найбільшим виробником даної категорії товарів є Китайська Народна Республіка і весь світ куплятиме їх у Континентального Китаю, а одним з основних платіжних засобів, через проблеми із використанням фіатних валют, будуть криптовалюти.

Висновки і перспективи.

Між загальною ринковою капіталізацією криптовалют та валовим внутрішнім продуктом США і валовим внутрішнім продуктом КНР існує значний кореляційний і детермінаційний зв'язок. Тому, якщо через військово-політичну та соціально-економічну нестабільність (а відповідно, через зростання військових витрат та «друк грошей» для фінансування війни) відбудеться зростання ВВП США чи КНР, то, із значною ймовірністю можна стверджувати, що це спричинить зростання вартості криптовалютних монет та загальної ринкової капіталізації криптовалют.

В умовах значних військово-політичних та соціально-економічних криз відбувається зростання вартості криптовалют та загальної ринкової капіталізації криптовалют. В умовах конвенційного військового конфлікту навколо Китайської Республіки з високою ймовірністю кількість власників криптовалюти зросте на декілька сотень процентів, що суттєво вплине на сучасні тренди та динаміку ринку у майбутньому.

На перспективу доцільно приділити пильну увагу залежності геополітичних конфліктів, економічних санкцій та криптовалют, оскільки останні можуть використовуватися для обходу фінансових обмежень, що привертатиме увагу регуляторів до необхідності посилення контролю за ринком криптовалют.

Список використаних джерел

1. Routley N. Our Top 22 Visualizations of 2022. VISUAL CAPITALIST. 2022. URL: <https://www.visualcapitalist.com/our-top-22-visualizations-of-2022/> (дата звернення: 05.11.2023).
2. Michta Andrew A. China stands to gain from a weakened Russia. 2023. URL : <https://www.atlanticcouncil.org/blogs/new-atlanticist/china-stands-to-gain-from-a-weakened-russia-the-west-should-prepare-now/> (дата звернення: 05.11.2023).
3. Lee Y. Taiwan wary of China charm offensive ahead of presidential vote – agency. Reuters. 2023. URL: <https://www.reuters.com/world/asia-pacific/taiwan-wary-china-charm-offensive-risks-ahead-presidential-vote-2023-03-03/> (дата звернення: 05.11.2023).
4. Kuo S. Progress in Importation of US Equipment Dispels Doubts on SMIC's Capacity Expansion for Mature Nodes for Now, Says TrendForce. TrendForce. 2021. URL: <https://www.trendforce.com/presscenter/news/20210305-10693.html> (дата звернення: 05.11.2023).
5. Sytas A. Lithuania says throw away Chinese phones due to censorship concerns. Reuters. 2021. URL: <https://www.reuters.com/business/media-telecom/lithuania-says-throw-away-chinese-phones-due-censorship-concerns-2021-09-21/> (дата звернення: 05.11.2023).
6. Stone M. U.S. Army's weapons contract reviews accelerate to replace Ukraine aid. Reuters. 2022. URL: <https://www.reuters.com/world/us-armys-weapons-contract-reviews-accelerate-replace-ukraine-aid-2022-11-21/> (дата звернення: 05.11.2023).
7. Zabrodskyi M., Watling J., Danylyuk O. V., Reynolds, N. Preliminary Lessons in Conventional Warfighting from Russia's Invasion of Ukraine: February–July 2022. URL: <https://static.rusi.org/359-SR-Ukraine-Preliminary-Lessons-Feb-July-2022-web-final.pdf> (дата звернення: 05.11.2023).
8. Hui, M. Evergrande is just the tip of China's debt iceberg. Quartz. 2021. URL: <https://qz.com/2080162/which-industries-in-china-have-the-most-corporate-debt> (дата звернення: 05.11.2023).
9. S&P Global Ratings. Credit Trends: Can China Escape Its Corporate Debt Trap? 2021. URL: <https://www.spglobal.com/ratings/en/research/pdf-articles/211019-credit-trends-can-china-escape-its-corporate-debt-trap-100620188> (дата звернення: 05.11.2023).
10. Reuters. EU official warns of sanctions if China crosses 'red line' and arms Russia. 2023. URL: <https://www.reuters.com/world/europe/eu-official-warns-sanctions-if-china-crosses-red-line-arms-russia-2023-03-03/> (дата звернення: 05.11.2023).
11. CNN Business. China's foreign minister equates possible supply of weapons to Russia with US military support for Taiwan. 2023. URL: https://edition.cnn.com/europe/live-news/russia-ukraine-war-news-03-06-23/h_bd00fad4760bac96f4819ff4ded7a003 (дата звернення: 05.11.2023).
12. CoinMarketCap. Global Cryptocurrency Charts. Total Cryptocurrency Market Cap. 2023. URL: <https://coinmarketcap.com/uk/charts/> (дата звернення: 05.11.2023).
13. The World Bank. GDP (current US\$) – United States. World Bank national accounts data, and OECD National Accounts data files. 2023. URL: <https://data.worldbank.org/indicator/NY.GDP.MKTP.CD> (дата звернення:

05.11.2023).

14. The World Bank. GDP (current US\$) – China. World Bank national accounts data, and OECD National Accounts data files. 2023. URL: https://data.worldbank.org/indicator/NY.GDP.MKTP.CD?name_desc=false&locations=CN (дата звернення: 05.11.2023).

15. CoinGecko. (2022a). Bitcoin Price Chart (BTC). URL: <https://www.coingecko.com/en/coins/bitcoin> (дата звернення: 05.11.2023).

16. CoinGecko. (2022b). Ethereum Price Chart (ETH). URL: <https://www.coingecko.com/en/coins/ethereum> (дата звернення: 05.11.2023).

17. Mariana C. D., Ekaputra I. A., Husodoa Z. A. Are Bitcoin and Ethereum safe-havens for stocks during the COVID-19 pandemic?. National Library of Medicine. *Financ Res Lett.* 2021. URL: <https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC7566681/#> (дата звернення: 05.11.2023).

18. TAKE-PROFIT.ORG. (2023a). Interest Rate in United States. Your Forex Market Guide. URL: <https://take-profit.org/statistics/interest-rate/united-states/> (дата звернення: 05.11.2023).

19. TAKE-PROFIT.ORG. (2023b). United States Major Economic Indicators. Economy of United States. Statistics, data and indicators. Your Forex Market Guide. URL: <https://take-profit.org/en/statistics/countries/united-states/> (дата звернення: 05.11.2023).

20. The State Council Information Office of the People's Republic of China. China's GDP hits 121.0207 trillion yuan in 2022. 2023. URL: http://english.scio.gov.cn/pressroom/2023-01/17/content_85063632.htm (дата звернення: 05.11.2023).

21. Nian L. P., Chuen D. L. K. Introduction to bitcoin. In Handbook of digital currency. *Academic Press.* 2015. P. 5-30. URL: <https://www.sciencedirect.com/science/article/abs/pii/B9780128021170000011?via%3DIihub> (дата звернення: 05.11.2023).

22. BINANCE. ETH Market Information. 2023. URL: <https://www.binance.com/en/price/ethereum> (дата звернення: 05.11.2023).

23. Chainalysis. The 2022 Global Crypto Adoption Index: Emerging markets lead mass adoption, China remains active despite ban, and cryptocurrency fundamentals look healthy. 2022. URL: <https://blog.chainalysis.com/reports/2022-global-crypt-adoption-index/> (дата звернення: 05.11.2023).

Статтю отримано: 07.11.2023 / Рецензування 25.12.2023 / Прийнято до друку: 30.12.2023

Maksym Zhyvko

Cand.Sc.(in Economics), Associate Professor, Acting Director
Department of International Economic Relations
B. Havrylyshyn Education and Research Institute of International Relations
West Ukrainian National University
Ternopil, Ukraine

E-mail: m.zhyvko@gmail.com

ORCID: 0000-0002-7663-5737

Ihor Honak

Cand.Sc.(in Economics)
West Ukrainian National University,
Ternopil, Ukraine

E-mail: gogrya@gmail.com

ORCID: 0000-0002-7427-1415

Rostyslav Demchan

Recipient of Higher Education with the Degree of Doctor of Philosophy,
West Ukrainian National University,
Ternopil, Ukraine

E-mail: rostikdemchan@gmail.com

ORCID: 0009-0000-4567-4621

THE IMPACT OF GLOBAL ECONOMIC AND MILITARY-POLITICAL CRISES ON THE CRYPTOCURRENCY MARKET

Abstract

Introduction. The expansion of the boundaries of cryptocurrencies in the context of economic uncertainty arising from the impact of conventional military and political conflicts and the significant replacement of fiat currencies and monetary money with cryptocurrency coins in the context of instability caused by war and sanctions in many countries and sectors of the economy due to the short historical period of cryptocurrency coins as a new type of electronic money have not been sufficiently studied.

Methods. The methodological basis of the scientific research was formed by general and special research methods. The following research methods were used during the writing of the article: direct observation was carried out - the collection of information on the total market capitalization of crypto currencies and the amount of gross GDP of the People's Republic of China and the United States of America during 2013-2022, the number of owners of crypto currencies in some countries and their place in the Global Index adoption of crypto currencies in 2022; information processing methods are applied to confirm hypotheses; methods of analysis and synthesis; grouping and comparison; data visualization method.

Results. The article considers global economic and military-political crises, which often lead to an increase in interest in cryptocurrencies as a «safe haven» for capital in the context of instability of national currencies and financial systems. The attractiveness of cryptocurrencies as an alternative investment instrument is established. Significant fluctuations in the prices of cryptocurrencies during economic crises are identified, which highlights the risks of using them as a means of preserving capital.

The relationship between global economic and military-political crises and the dynamics of the cryptocurrency market is analysed, with an emphasis on the latest trends. The article examines how changes in regulatory policy in response to military and political crises affect cryptocurrency markets, offering a new perspective on the interaction between state regulation and decentralised financial systems.

Discussion. The results of the study help investors and traders better understand the risks and opportunities associated with investing in crypto currencies in the context of global economic and military-political crises. The use of the developed forecasting methodology can contribute to more effective portfolio management, allowing to minimize risks and optimize the yield potential. Analyzing the interaction between the crypto currency market and global crises can be useful for regulators seeking to understand potential risks to financial stability and develop appropriate regulatory and policy solutions to manage these risks.

Identifying specific patterns of market and investor behavior during crises provides valuable information for developing new products or improving existing ones in order to increase their attractiveness and security for users. The study offers new insights into the impact of macroeconomic and geopolitical factors on emerging financial assets, enriching the theoretical framework in the field of crisis economics and digital finance.

Keywords: crypto currencies, global crises, economic instability, military-political conflicts, market volatility, investor behavior, geopolitical influence, regulatory policy, risk management.

References

1. Routley, N. (2022). Our Top 22 Visualizations of 2022. VISUAL CAPITALIST. Retrieved from <https://www.visualcapitalist.com/our-top-22-visualizations-of-2022/>
2. Michta, Andrew A. (2023). China stands to gain from a weakened Russia. Retrieved from <https://www.atlanticcouncil.org/blogs/new-atlanticist/china-stands-to-gain-from-a-weakened-russia-the-west-should-prepare-now/>
3. Lee, Y. (2023). Taiwan wary of China charm offensive ahead of presidential vote – agency. Reuters. Retrieved from <https://www.reuters.com/world/asia-pacific/taiwan-wary-china-charm-offensive-risks-ahead-presidential-vote-2023-03-03/>
4. Kuo, S. (2021). Progress in Importation of US Equipment Dispers Doubts on SMIC's Capacity Expansion for Mature Nodes for Now, Says TrendForce. TrendForce. Retrieved from <https://www.trendforce.com/presscenter/news/20210305-10693.html>
5. Sytas, A. (2021). Lithuania says throw away Chinese phones due to censorship concerns. Reuters. Retrieved from <https://www.reuters.com/business/media-telecom/lithuania-says-throw-away-chinese-phones-due-censorship-concerns-2021-09-21/>
6. Stone, M. (2022). U.S. Army's weapons contract reviews accelerate to replace Ukraine aid. Reuters. Retrieved from <https://www.reuters.com/world/us-armys-weapons-contract-reviews-accelerate-replace-ukraine-aid-2022-11-21/>

7. Zabrodskyi, M., Watling, J., Danylyuk, O.V., & Reynolds, N. (2022). Preliminary Lessons in Conventional Warfighting from Russia's Invasion of Ukraine: February–July 2022. Retrieved from <https://static.rusi.org/359-SR-Ukraine-Preliminary-Lessons-Feb-July-2022-web-final.pdf>.
8. Hui, M. (2021). Evergrande is just the tip of China's debt iceberg. Quartz. Retrieved from <https://qz.com/2080162/which-industries-in-china-have-the-most-corporate-debt>.
9. S&P Global Ratings. (2021). Credit Trends: Can China Escape Its Corporate Debt Trap? Retrieved from <https://www.spglobal.com/ratings/en/research/pdf/articles/211019-credit-trends-can-china-escape-its-corporate-debt-trap-100620188>.
10. Reuters. (2023). EU official warns of sanctions if China crosses 'red line' and arms Russia. Retrieved from <https://www.reuters.com/world/europe/eu-official-warns-sanctions-if-china-crosses-red-line-arms-russia-2023-03-03/>
11. CNN Business. (2023). China's foreign minister equates possible supply of weapons to Russia with US military support for Taiwan. Retrieved from https://edition.cnn.com/europe/live-news/russia-ukraine-war-news-03-06-23/h_bd00fad4760bac96f4819ff4ded7a003.
12. CoinMarketCap. (2023). Global Cryptocurrency Charts. Total Cryptocurrency Market Cap. Retrieved from <https://coinmarketcap.com/uk/charts/>
13. The World Bank. (2023). GDP (current US\$) – United States. World Bank national accounts data, and OECD National Accounts data files. Retrieved from <https://data.worldbank.org/indicator/NY.GDP.MKTP.CD>.
14. The World Bank. (2023). GDP (current US\$) – China. World Bank national accounts data, and OECD National Accounts data files. Retrieved from https://data.worldbank.org/indicator/NY.GDP.MKTP.CD?name_desc=false&locations=CN.
15. CoinGecko. (2022a). Bitcoin Price Chart (BTC). Retrieved from <https://www.coingecko.com/en/coins/bitcoin>.
16. CoinGecko. (2022b). Ethereum Price Chart (ETH). Retrieved from <https://www.coingecko.com/en/coins/ethereum>.
17. Mariana, C.D., Ekaputra, I.A., & Husodoa, Z.A. (2021). Are Bitcoin and Ethereum safe-havens for stocks during the COVID-19 pandemic?. National Library of Medicine. *Financ Res Lett*. Retrieved from <https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC7566681/#>
18. TAKE-PROFIT.ORG. (2023a). Interest Rate in United States. Your Forex Market Guide. Retrieved from <https://take-profit.org/statistics/interest-rate/united-states/>
19. TAKE-PROFIT.ORG. (2023b). United States Major Economic Indicators. Economy of United States. Statistics, data and indicators. Your Forex Market Guide. Retrieved from <https://take-profit.org/en/statistics/countries/united-states/>
20. The State Council Information Office of the People's Republic of China. (2023). China's GDP hits 121.0207 trillion yuan in 2022. Retrieved from http://english.scio.gov.cn/pressroom/2023-01/17/content_85063632.htm.
21. Nian, L.P., & Chuen, D.L.K. (2015). Introduction to bitcoin. In *Handbook of digital currency*. Academic Press. Retrieved from <https://www.sciencedirect.com/science/article/abs/pii/B9780128021170000011?via%3Dihub>.
22. BINANCE. (2023). ETH Market Information. Retrieved from <https://www.binance.com/en/price/ethereum>
23. Chainalysis. (2022). The 2022 Global Crypto Adoption Index: Emerging markets lead mass adoption, China remains active despite ban, and cryptocurrency fundamentals look healthy Retrieved from <https://blog.chainalysis.com/reports/2022-global-crypt-adoption-index/>

Received: 11.07.2023 / Review 12.25.2023 / Accepted 12.30.2023

